

i odgajajući sudjeluje posredno u politici. Vjernici laici u političkom djelovanju moraju biti potpuno slobodni i odgovorni. Oni su dugo vremena bili samo vršoci smjernica crkvene hijerarhije, jer se smatralo da su društvena pitanja isključivo etičke prirode. Danas je nedvojbeno da je društvena stvarnost toliko složena da samo uzajamnim usvajanjem spoznaja iz niza znanstvenih disciplina možemo pridonijeti rješavanju problema. U tom smislu nije dovoljno biti dobar vjernik-kršćanin da bi se istovremeno bilo i dobar političar, već je za uspješno bavljenje politikom potrebno i posebno obrazovanje.

Navedene misli čine okosnicu poticajne Sorgeove knjige, koja pak ne završava samo teoretskim razmatranjem. Naime, po primjeru *Centra za društvene studije i Instituta Pedro Arrupe* u Palermu, danas u Italiji djeluje više od 200 škola društvenog i političkog obrazovanja. Radi se o ne-stranačkim školama koje se nadahnjuju socijalnim naukom Crkve, a otvorene su svima koji se žele pripremiti za političko djelovanje, suočavajući se pritom s evandeoskom vizijom povijesti i čovjeka. Takva zauzetost i hrabrost iznalaženja novih odgovora na brojne izazove jest jedan od znakova vremena i način kojim se Crkva i katolici očituju u pluralističkoj i sekulariziranoj stvarnosti današnjice.

Viktor Škvorčlj

DUH I ŽIVOT ISTOČNE CRKVE

Ernst Benz, *Duh i život istočne Crkve*, Svjetlost, Sarajevo 1991, 248 str.

Poznata sarajevska izdavačka kuća "Svjetlost" prošle je godine objavila ovo djelo poznatog protestantskog crkvenog orijentaliste. Zanimljivo je da je knjigu s njemačkog preveo hrvatski politički radnik I. Markešić, a da je redakciju prijevoda izvršio dr. fra B. Vujica, profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu.

Knjiga je napisana na lako čitljiv monografski način, a Benzov je metodološki pristup ovoj problematici posebno stoga zanimljiv što u mnogomu odstupa od načina gledanja na Crkve Istoka najvećeg broja zapadnih autora želeći da dadne zaokruženu sliku kršćanskog Istoka.

U obradi ove tematike Benz je svoj rad podijelio na četrnaest tematskih cjelina od kojih prva nosi naslov "Pravoslavna ikona". Već sam takav početak knjige potvrđuje da se radi o autoru koji je duboko proniknuo ikonološku narav istočno-crkvene teologije. Međutim, najvjerojatnije zbog autorove protestantske "kočnice", nijedno poglavlje (čudno!) nije posvećeno ekleziologiji istočnog kršćanstva, iako su sastojnice ove teološke grane zastupljene na različitim stanicama knjige. Ostale obrađene teme jesu: liturgija i sakramenti; dogma; ustav i pravo pravoslavne Crkve; nacionalne Crkve, šizmatičke Crkve, emigrantske Crkve; monaštvo; poslanje i širenje

pravoslavne Crkve; pravoslavna kultura; etičke ideje pravoslavlja; političke ideje pravoslavlja; Rim, Bizant, Moskva, Rusija i Europa; pravoslavlje unutar današnjeg ekumenizma; veličina i slabost pravoslavlja.

Knjiga je na kraju dopunjena zanimljivim dodatkom koji se sastoji od različitih crteža, shema i ilustracija s različitih područja života i vjere istočnih Crkava.

Iako je knjiga zanimljiva pojava na području teološke literature na hrvatskom jeziku, neke autorove nedovoljno kritičke procjene i stavove glede kršćanskog Istoka trebalo bi uzeti prije svega kao njegovo mišljenje, a ne kao objektivnu istinu. Radi se, naime, i u ovom slučaju - po mom mišljenju - o primjeru zapadnjačke "orijetofilije", tj. o duhovno-emosivnom stavu nekih teologa koji je prisutan na Zapadu u posljednjih dvadesetak godina, ali upravo zbog te "zaljubljenosti" nije uvijek sposoban zauzeti kritički stav. Isto tako, možda kao posljedica tradicionalne protestantske "katolikofobije", neke Benzove misli o katolicizmu, u najmanju ruku, mogu se dovesti u pitanje.

U svakom slučaju, knjiga je za pročitati, posebno za one koje samo "usput" zanima kršćanski Istok.

Tomu Vukšić

I VELIKE STVARI MOGU BITI JEDNOSTAVNE

Zapis o jednom suvremeniku

U talijanskom gradiću Frascati, nedaleko od Rima, živi poznati talijanski katolički književnik ITALO ALIGHIERO CHIUSANO; kod nas gotovo posve nepoznat. Umjetnički i znanstveni opus Chiusana, inače rođenog 1926. godine u Breslau, bogat je i raznolik. Kao germanist međunarodnog ugleda autor je knjiga: *Heinrich Böll* (1974), *Goetheov život* (1981), *Povijest njemačkog modernog kazališta* (1976), *Njemačka književnost* (1984) i *Dugi mjeseci* (1978) s priložima o negermanskim književnostima. Od književnih radova spomenimo neke romane: *Dokaz osjećaja* (1966), *Božji sud* (1979), *Uništena* (1987), *Rakova mana* (1986) i dr. Suradnik je brojnih novina i časopisa, a pisac je i pjesme *Gorke bobice* (1987), kazališnog djela *Tri kazališna noćurna* (1983) i brojnih radio drama. Godine 1989. izašla mu je zbirka pripovjedaka *Stakleni junaci*.

Budući da mu je otac bio po zvanju diplomat, Chiusano je mnogo putovao. Za očeva službovanja u Njemačkoj rodio se u Breslau, koji je danas u Poljskoj (Wroclaw). I on je, kao i otac mu, veliki zaljubljenik i poznavatelj njemačke književnosti, prevoditelj s njemačkoga i vrlo cijenjen kritičar u Njemačkoj i čitavoj Europi. Chiusano je poštovan i cijenjen kao otvoren i hrabri katolički intelektualac, k tome katolik praktikant, vjeran Crkvi i njezinu naučavanju. Zaslužuje, dakle, da toga humanistu, vjernika, intelektualaca i pjesnika malo poslušamo na temu: Koja su karakteristična